

*Топорецька З. М.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

УДК 343.98

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті на підставі аналізу наукової літератури з криміналістики, кримінального процесу та з урахуванням актуальних змін до ст. 366–1 Кримінального кодексу України, Закону України «Про запобігання корупції» проведено аналіз криміналістично значущих ознак декларування недостовірної інформації.

Метою цієї статті є дослідження криміналістичної характеристики декларування недостовірної інформації.

Криміналістична характеристика злочину розглядається авторами як система, що містить сукупність криміналістично значущих ознак, притаманних певному виду злочину. Як і будь-яке системне утворення, криміналістична характеристика злочинів складається із взаємопов'язаних частин – елементів. Вказані елементи існують не відособлено, а пов'язані певними кореляційними зв'язками, обумовленими послідовним розміщенням елементів відповідно до послідовності розгортання злочинної діяльності, починаючи з позиції: 1) особистість злочинця, що діє в напрямку; 2) вибору предмета посягання; 3) в певній обстановці; 4) шляхом застосування певних способів; 5) що викликає відповідні наслідки у вигляді комплексу слідів і збитку.

У статті проаналізовано такі елементи криміналістичної характеристики декларування недостовірної інформації: особа злочинця, предмет безпосереднього злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, слідова картина.

Криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації допомагає відмежувати вказаний злочин від інших службових злочинів; злочинів, пов'язаних з корупцією; та однойменного адміністративного правопорушення. Криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації полегшує визначення кола обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні щодо злочинів цього виду, та планування їх розслідування. Водночас, під час розслідування злочинів цього виду виникає низка проблем, які потребують подальшого вирішення, а тому зазначене питання вимагає окремого наукового дослідження, що стане предметом подальших наукових досліджень.

Ключові слова: декларування недостовірної інформації, криміналістична характеристика злочину, електронна декларація, суб'єкт декларування, недостовірні відомості.

Декларування чиновниками своїх доходів та відповідальність за подання недостовірних ві-

домостей запроваджені в Україні 26 квітня 2015 року з набуттям чинності Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII

«Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII)¹. Одночасно КК України доповнено ст. 366–1, якою передбачено відповідальність за неподання декларації чи подання недостовірних відомостей (зі змінами 2016 року). Декларування недостовірної інформації віднесено до злочинів, пов'язаних з корупцією.

Декларування доходів громадян – зручний інструмент для вирішення питань оподаткування, соціальної політики (надання пільг, субсидій), боротьби з корупцією. Декларування доходів усіма громадянами запроваджено у багатьох країнах світу, що серед іншого допомагає підтримувати низький рівень корупції. В Україні за результатами статистики 2016 року (за 2015 рік), декларації подавали приблизно 554 тис. фізичних осіб (2,7% зайнятого населення), при цьому в інших країнах відсоток декларування становить від 50% зайнятого населення². Вказана статистика наведена для декларацій, які подаються фізичними особами у паперовій формі до ДФС України. Порядок подання таких декларацій регламентується нормами Податкового кодексу України.

Для чиновників запроваджено електронне декларування з розміщенням усіх декларацій на сайті НАЗК. Публічне декларування доходів чиновників спрямоване перш за все на протидію корупції. За даними НАЗК, за 2015 рік було прийнято 107212. За 2016 рік – 892359

електронних документів³. За 2017 рік – 816509 декларацій. Станом на червень 2018 року на сайті НАЗК зареєстровано вже 2705914 електронних декларацій⁴.

Інформація про всіх осіб, які вчинили корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією (до яких віднесено декларування недостовірної інформації), вноситься до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення⁵, котрий тепер адмініструється МІОУ, а в подальшому повинен бути переданий НАЗК.

З декларуванням недостовірної інформації тісно пов'язане і незаконне збагачення, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 368–2 КК України, оскільки відповідно до ст. 50 Закону № 1700-VII повна перевірка декларації передбачає, серед іншого, перевірку наявності ознак незаконного збагачення. У більшості випадків ознаки незаконного збагачення виявляються саме під час перевірки поданих декларацій. Крім того, за декларування недостовірної інформації передбачена адміністративна відповідальність, а тому криміналістична характеристика злочину – декларування недостовірної інформації важлива для відмежування його від адміністративного правопорушення⁶ та від інших злочинів (зокрема, незаконного збагачення).

Дослідженню проблем корупційної злочинності, у тому числі кримінальної

¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних Законодавство України / ВР України < <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> > дата звернення 29.05.2018.

² Д Стародуб, 'Правове регулювання декларування доходів фізичних осіб: порівняльна характеристика України та країн СНД' (автореф дис канд юрид наук, Національний університет державної фіскальної служби України 2017) 1.

³ У НАЗК назвали кількість поданих за два роки е-деклараций. Главком. <<https://glavcom.ua/news/u-nazk-nazvali-kilkist-podanih-za-dva-roki-e-deklaracij-410608.html>> дата звернення 29.05.2018.

⁴ Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. <<https://public.nazk.gov.ua/search>> дата звернення 29.05.2018.

⁵ Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення. <<http://corrupt.informjust.ua/main/result?fio=&number=&dataAdjudication=&numberAdjudication=&dataDisciplinary=&numberDisciplinary=&sphere=&codex=>>> дата звернення 29.05.2018.

⁶ Питання притягнення особи до адміністративної відповідальності не охоплюється предметом дослідження. Для більш глибокого дослідження цього питання радимо звернути увагу на такий документ: Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією: Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22.05.2017 № 223–943/04–17/ Закон і Бізнес. <http://zib.com.ua/ua/128984-prityagnennya_do_adminivpidpovidalnosti_za_nepodannya_deklarac.html> дата звернення 29.05.2018.

та адміністративної відповідальності за декларування недостовірної інформації, особливостей розслідування цього злочину, присвячені роботи таких учених, як: П. П. Андрушко, О. С. Бондаренко, О. О. Дудоров, В. М. Киричко, М. В. Кочеров, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, О. В. Пчеліна, М. А. Погорецький, Т. І. Слуцька, Д. М. Стародуб, Є. Л. Стрельцов, І. В. Терентьев, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк та інші. Проте у більшості досліджень декларування недостовірної інформації розглядається в контексті комплексних досліджень службової чи корупційної злочинності. В той же час спеціальні комплексні дослідження криміналістичної характеристики та особливостей розслідування декларування недостовірної інформації практично відсутні.

Метою цієї статті є дослідження криміналістичної характеристики декларування недостовірної інформації.

Автор розглядає криміналістичну характеристику в загальнотеоретичному плані як систему, що містить сукупність «криміналістично значущих» ознак, притаманних певному виду злочину. Як і будь-яке системне утворення, криміналістична характеристика злочинів складається із взаємопов'язаних частин – елементів. Вказані елементи існують не відособлено, а пов'язані певними кореляційними зв'язками.

Структура зв'язків елементів криміналістичної характеристики відображає динамічний, «фазовий» характер, обумовлений послідовним розміщенням елементів відповідно до послідовності розгортання злочинної діяльності, починаючи з позиції: 1) «особистість злочинця», що діє в напрямку; 2) вибору предмета посягання; 3) в певній обстановці; 4) шляхом застосування певних способів; 5) що викликає відповідні наслідки у вигляді комплексу слідів і збитку¹.

Особа злочинця. Декларування недостовірної інформації вчиняється ви-

няtkово особами, зазначеними в примітці до ст. 366–1 КК України – суб'єктом декларування: особами, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Коло таких осіб чітко визначене.

Ч. 1 та 2 статті 45 Закону № 1700-VII відсилають до п. 1 та підп. «а» і «в» пункту 2, п. 5 ч. 1 ст. 3 цього Закону, відповідно до яких це:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (їх перелік наведено у вказаній вище статті);

2) особи, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (їх перелік також наведено у вказаній вище статті);

3) фізичні особи, які:

– отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим способом, передбаченим відповідною програмою (проектом);

– систематично протягом року виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики – якщо фінансування (оплата) таких робіт, послуг здійснюється безпосередньо або через третіх осіб за рахунок технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції;

– є керівниками або входять до складу вищого органу управління, інших органів управління громадських об'єднань, не підприємницьких товариств, що здійснюють діяльність, пов'язану із запобі-

¹ М. Погорецький, О. Вакулик, Д. Сергеева, Розслідування економічних злочинів: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. (ВД «Дакор» 2015) 27–28.

ганням, протидією корупції, імплементацією стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингом антикорупційної політики в Україні, підготовкою пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, та/або беруть участь, залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції.

Зокрема, у справі № 299/2754/17 було винесено виправдувальний вирок, оскільки не було доведено наявності трудових відносин між обвинуваченим та КП «Добробут громади» Чорнотисівської сільської ради, не встановлено факт виконання ним обов'язків керівника цього підприємства, а отже що він є посадовою особою юридичної особи публічного права і належить до суб'єктів інкримінованого кримінального правопорушення¹.

Предмет безпосереднього злочинного посягання декларування недостовірної інформації чітко визначено в ст. 366–1 КК України – декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

На жаль, ні в законах, ні в підзаконних актах не наводиться визначення цього документа. У науковій літературі пропонується таке визначення: декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – це офіційний документ, що подається: особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами, які претендують на заняття чи обрання на такі посади; особами, які звільняються з цих посад, компетентному органу, у встановлені законодавством строки, на підставі яких здійснюється моніторинг способу життя декларанта та фінансова перевірка його доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру².

Декларація подається шляхом заповнення на офіційному веб-сайті НАЗК та скріплення її електронним цифровим

підписом, отже вона є електронним документом. Всі подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться НАЗК.

Законодавство виділяє різні типи декларацій. Виходячи з примітки до ст. 366–1 КК України: суб'єктами декларування (з метою притягнення до кримінальної відповідальності) є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у зв'язку з цим предметом безпосереднього злочинного посягання є лише частина декларацій, а саме:

1) щорічна декларація, яка подається у період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року;

2) декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається не пізніше дня такого припинення. Якщо припинення зазначених функцій відбулося з ініціативи роботодавця, декларація подається не пізніше двадцяти робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи повинен був дізнатися про таке припинення. Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими таким

¹ Справа № 299/2754/17: Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 18.06.2018. Єдиний державний реєстр судових рішень <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74723437>> дата звернення 19.06.2018.

² О Бондаренко, 'Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг' (автореф дис канд юрид наук, Київ 2016) 5.

суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду;

3) декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком, у якому було припинено таку діяльність. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року¹.

Виняток з цих чітких строків зроблено в 2017 році для суб'єктів декларування, які не мали змоги до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу. Вони подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби. Упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію.

Змістом декларації є інформація, яка подається декларантом. Вона вказана в ст. 46 Закону № 1700-VII. Форма декларації затверджена Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 р. № 3, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України

15 липня 2016 р. за № 960/29090, та повинна містити такі групи інформації (розділи): 1. Тип декларації за звітний період. 2.1. Інформація про суб'єкта декларування. 2.2. Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування. 3. Об'єкти нерухомості. 4. Об'єкти незавершеного будівництва. 5. Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів). 6. Цінне рухоме майно – транспортні засоби. 7. Цінні папери. 8. Корпоративні права. 9. Юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї. 10. Нематеріальні активи. 11. Доходи, у тому числі подарунки. 12. Грошові активи. 13. Фінансові зобов'язання. 14. Видатки та правочини суб'єкта декларування. 15. Робота за сумісництвом суб'єкта декларування. 16. Членство суб'єкта декларування в організаціях та їх органах.

Спосіб учинення злочину. Ст. 366–1 передбачає кримінальну відповідальність за:

- умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації;
- декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації.

Умисне неподання декларації полягає у тому, що особа, яка зобов'язана подати декларацію, умисно її не заповнює і не подає.

Оскільки злочин вчиняється шляхом бездіяльності, підготовчих дій для його вчинення злочинець зазвичай не вчиняє, проте може передбачати завчасне вчинення дій, спрямованих на приховання факту умисного вчинення злочину. Приховання може відбуватися шляхом організації службовою особою відраджень, відпустки на період необхідності подання декларації; створення уявлення, що неподання виникло у зв'язку з несправністю комп'ютерної системи, несвоєчасністю отримання електронного цифрового підпису, неможливості подати декларацію у зв'язку з поганою

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 № 3 <https://nazk.gov.ua/sites/default/files/rozyasnennya_15.08.16_15.30_14_0.pdf> дата звернення 29.05.2018.

роботою сайту НАЗК. До речі, чи не щороку у зв'язку з великим навантаженням на сайт в останні дні подання декларацій він дійсно не працює¹.

Зазвичай не викликає труднощів виявлення та встановлення факту неподання декларації, проблема виникає з доведенням умисного її неподання. Окреме питання постає з приводу того, що коли особа подасть декларацію після початку кримінального провадження, то чи вважатиметься вона такою, що подала декларацію несвоєчасно і чи підлягатиме закриттю кримінальне провадження з притягненням особи до адміністративної відповідальності.

Строки подання декларацій, як зазначено нами вище, залежать від типу декларації. За несвоєчасне подання декларації передбачено адміністративну відповідальність. Тому слід дослідити порядок перевірки своєчасності подання декларацій НАЗК.

Відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону № 1700-VII роботодавці зобов'язані контролювати своєчасність подання декларацій їх працівниками або особами, які раніше працювали у них, та повідомляти НАЗК про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій. На НАЗК покладено контроль за своєчасністю подання декларацій особами, зазначеними в п. 5 ч. 1 ст. 3 Закону № 1700-VII. Крім того, НАЗК може отримувати інформацію про неподання декларацій з інших джерел: повідомлень у ЗМІ, правоохоронних органів, громадських організацій тощо чи самостійно виявляти.

Перевірка своєчасності подання декларацій НАЗУ здійснюється шляхом пошуку даних у Реєстрі. Якщо буде встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, НАЗК письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації з проханням надати пояснення щодо причин несвоєчасного

подання декларації. Суб'єкт декларування повинен упродовж десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію шляхом її заповнення на офіційному сайті НАЗК.

За наявності ознак адміністративного правопорушення уповноважена особа НАЗК складає протокол про адміністративне правопорушення у встановленому законодавством порядку, який за рішенням НАЗК направляється до суду. При цьому НАЗК одночасно письмово повідомляє про факт неподання декларації спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, та роботодавця про факт неподання декларації відповідним суб'єктом декларування. Якщо ж суб'єкт декларування не подасть декларацію в десятиденний строк з моменту повідомлення НАЗК, він вважається таким, що не подав декларацію. Залежно від підстав її неподання він уже може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за ст. 366–1 КК України.

Другим способом учинення злочину є декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації.

Як зазначено нами вище, декларація містить різні розділи інформації, які повинні бути подані, котрі умовно можна об'єднати в чотири групи: загальні дані, відомості про майно і доходи, відомості про витрати і зобов'язання фінансового характеру, відомості про корпоративні права.

Як зазначено в примітці до ст. 366–1 КК України, відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Цей спосіб вчинення злочину, як правило, передбачає готування до його вчи-

¹ Сайт НАЗК не працює. Чинovníки не можуть подати декларації. Експрес. <<http://www.expres.ua/news/2018/03/22/288657-sayt-nazk-ne-pracyuye-chynovnyky-ne-mozhut-podaty-deklaraciyi>> дата звернення 29.05.2018.

нення, яке здійснюється різними способами: завчасне приховання частини майна шляхом переоформлення на родичів і не зазначення його в декларації у зв'язку з вибуттям з власності; придбання майна на інших юридичних чи фізичних осіб і оформлення права користування ним; придбання майна за заниженою вартістю.

Вчинення злочину здійснюється шляхом не зазначення частини майна (особливо того, яке знаходиться за кордоном); умисного заниження реальної вартості майна; зазначення в декларації, що особі невідома вартість майна; зазначення, що член сім'ї не надав інформацію; зазначення в декларації більших доходів, ніж є насправді (виграшів у лотерею, отримання страхових виплат, декларування готівкових коштів у більшому розмірі, ніж є насправді, тощо).

Встановлення надання недостовірної інформації щодо об'єктів, які не мають вартості, не є проблемою, оскільки така інформація спростовується наявними документами (наприклад, інформація щодо того, що особа є засновником у певних юридичних особах, працює за сумісництвом, членство в певних організаціях).

Не зазначення інформації про певні об'єкти в декларації (у тому числі і ті, які мають матеріальне вираження) вважається поданням недостовірної інформації. При цьому, встановити факти неподання такої інформації можливо щодо інформації, яка зазначена в реєстрах на території України (нерухоме майно, транспортні засоби, засновники юридичних осіб тощо). Складніше виявити неподання інформації щодо об'єктів нерухомого майна за кордоном та рухомого майна: готівкових коштів, ювелірних цінностей, антикваріату тощо.

Наприклад, тодішній депутат Сумської обласної ради від партії ВО «Батьківщина» Віктор Ладуха не вказав у декларації, зокрема, дохід своєї дружини

від зайняття підприємницькою діяльністю та дохід дітей у вигляді грошових коштів, отриманих у спадщину (подарованих) від фізичних осіб, що не є членами сім'ї першого ступеня споріднення. Крім того, депутат не задекларував 117 земельних ділянок у Сумській області та проігнорував надання Національному агентству пояснень з цього приводу. Відповідні земельні ділянки належать на праві власності йому та його дітям. Загалом встановлено відображення у декларації депутата недостовірних відомостей на суму 1 673 100 гривень. НАЗК направило до Генеральної прокуратури та Національної поліції обґрунтовані висновки, затвердженні за результатами повної перевірки декларації за 2016 рік депутата¹.

Часто проблеми виникають щодо правильності оцінки вартості об'єктів для встановлення фактів недостовірності надання інформації про об'єкти, які мають вартість. За загальним правилом інформація про вартість відповідного майна повинна вказуватися на дату набуття права власності на нього (як зазначено в документі, на підставі якого було набуто право власності) у грошовій одиниці України або на дату набуття майна у володіння чи користування, якщо не йдеться про власність.

Приховання злочину зазвичай здійснюється шляхом вказівки, що інформація невідома суб'єкту декларування або ж особа посилається на те, що член сім'ї надав недостовірну інформацію, а особа про це не знала. Приховання інформації може здійснюватися і шляхом приховання майна через припинення користування ним на кінець звітного року. Зокрема, більшість об'єктів декларування (нерухомість, об'єкти незавершеного будівництва, цінне рухоме майно, транспортні засоби, цінні папери, корпоративні права, юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких

¹ Батьківщинець Ладуха забув внести в декларацію 117 земельних ділянок та доходи сім'ї. Sumy.today. <<https://sumy.today/batktivshchynec-laduha-zabuv-vnesty-v-deklaraciyu-117-zemelnyh-dilyanok-ta-dohody-simy/>> дата звернення 29.05.2018.

є суб'єкт декларування або члени його сім'ї, нематеріальні активи, грошові активи, фінансові зобов'язання, членство в громадських об'єднаннях або входження до їхніх органів) декларується відповідно до їх наявності станом на останній день звітного періоду. Наприклад, при поданні щорічної декларації, якщо зазначені об'єкти станом на 31 грудня попереднього року не перебувають у володінні, користуванні або власності суб'єкта декларування або членів його сім'ї, вони не повинні відобразитися в декларації, навіть якщо вони перебували на такому праві упродовж певного часу у звітному періоді. Це не стосується доходів, у тому числі подарунків, які були отримані (нараховані) у звітному періоді, витратів та правочинів, учинених у звітному періоді, посади чи роботи, що виконувалися за сумісництвом.

У разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію або виправлену декларацію з достовірними відомостями у строк, визначений уповноваженою особою НАЗК. Суб'єкт декларування повинен подати виправлену декларацію у разі виявлення у ній недостовірних відомостей, навіть якщо його не було притягнуто до відповідальності за подання таких відомостей.

Типову «слідову картину» становлять групи матеріальних та ідеальних слідів злочину.

Основним джерелом інформації є документи, які можна поділити на такі групи:

1) декларація. Декларація розміщується на сайті НАЗК і є електронним документом. Факт наявності чи відсутності декларації на сайті фіксується НАЗК, яке на запит слідчого зобов'язане надати таку інформацію. Для встановлення

недостовірності інформації необхідне співставлення інформації з декларації та інформації, яка міститься в інших документах, що підтверджують вказану інформацію або ж право власності та вартість майна;

2) документи НАЗК, пов'язані з перевіркою такої декларації (у тому числі і пояснення особи). Порядок перевірки декларації НАЗК та документи, які ним складаються, регламентовано Рішенням НАЗК № 56¹. Перевірка НАЗК не є обов'язковою в кримінальному провадженні про декларування недостовірної інформації і не є єдиним приводом для початку кримінального провадження, проте така попередня перевірка допомагає правоохоронним органам встановити наявність фактів порушень та отримати первинну документально підтверджену інформацію;

3) документи, які підтверджують належність особи до категорії осіб, які зобов'язані подавати декларацію. Можуть міститися в документах НАЗК, пов'язаних із перевіркою декларацій або отримуватися окремо від роботодавця особи, яка зобов'язана була подавати таку декларацію. Сюди відносяться як загальні документи роботодавця, котрі визначають правовий статус роботодавця та види посад в цьому органі, належність конкретної посади до посад, займаючи які особа зобов'язана подавати декларацію, а також документи щодо конкретної особи (дата призначення на посаду, переведення на іншу посаду, суміщення посад, звільнення, відрядження, відпустки тощо);

4) документи, які підтверджують викладену в декларації інформацію: копії документів, що підтверджують право власності, дату придбання та вартість майна, документи, котрі підтверджують членство в певних організаціях, установчі документи юридичної особи, які підтверджують, що особа є засновником чи

¹ Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції № 56 від 10.02.2017, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.02.2017 за № 201/30069. <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0201-17/paran13#n13>> дата звернення 29.05.2018.

власником юридичної особи тощо. Такі документи може надати сама особа до НАЗК під час повної перевірки ним декларацій разом зі своїми поясненнями. Крім того, таку інформацію можна отримати з різних державних реєстрів від державних органів за запитом правоохоронних органів;

5) інші документи. Будь-які документи, які підтверджують чи спростовують факти вчинення злочину. Наприклад, документи, що підтверджують несправність комп'ютерної техніки, відсутність інтернету чи інші причини неможливості подання декларації, які не залежать від волі особи, котра зобов'язана була її подати.

Джерелами ідеальних слідів злочину є люди. Насамперед це колеги декларанта, у тому числі і ті, що також зобов'язані подавати декларацію. Вони можуть надати інформацію про те, чи існували причини, які перешкоджали працівникам конкретного органу чи установи подати таку декларацію (чи подали вони декларацію, чи були труднощі з її поданням), а також про ставлення особи до цього обов'язку (наявність умислу на неподання чи подання недостовірної інформації). У спілкуванні з декларантом вони могли отримати інформацію про те, чи планувала особа подавати декларацію, чи вчиняла підготовчі дії, необхідні для її подання: замовила електронний цифровий підпис, зареєструвалася на сайт НАЗК, заповнила «чорновий» варіант декларації. Чи повідомляла особа в розмовах, що не бажає подавати декларацію або планує якимось чином приховати

певну інформацію тощо. Надати інформацію про факти вчинення цього злочину можуть працівники контролюючого органу – НАЗК, які здійснювали перевірку декларації щодо виявлених ними фактів учинення правопорушення та встановлених ними обставин його вчинення.

Таким чином, криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації є системою криміналістично значущих ознак цього виду злочину, яка включає в себе такі елементи: особа злочинця, предмет безпосереднього злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, слідова картина. Вказані елементи пов'язані між собою кореляційними зв'язками, які відображають динамічний, «фазовий» характер, обумовлений послідовним розміщенням елементів відповідно до послідовності розгортання злочинної діяльності. Криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації допомагає відмежувати вказаний злочин від інших службових злочинів; злочинів, пов'язаних з корупцією; однойменного адміністративного правопорушення. Криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації полегшує визначення кола обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні щодо злочинів цього виду, та планування їх розслідування. Водночас, під час розслідування злочинів цього виду виникає низка проблем, які потребують подальшого вирішення, а тому зазначене питання потребує окремого наукового дослідження, що стане предметом подальших наукових досліджень.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> data zvernennia 03.03.2018 (in Ukrainian).
2. Pro zapobihannya koruptsiyi [On Preventing Corruption] Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>> data zvernennia: 29.05.2018 (in Ukrainian).
3. Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya kontrolyu ta povnoyi perevirky deklaratsiyi osoby, upovnovazhenoyi na vykonannya funktsiy derzhavy abo mistsevoho samovryaduvannya [On Approval of the Procedure for Controlling and Full Verification of the Declaration of the Person Authorized to Perform the

Functions of the State or Local Self-Government] Rishennya Natsional'noho ahent'stva z pytan' zapobihannya koruptsiyi № 56 vid 10.02.2017, zareyestrovano v Ministerstvi yustytsiyi Ukrainy 13.02.2017 p. za № 201/30069. <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0201-17/paran13#n13>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

CASE

4. Sprava № 299/2754/17: Vyrok Vynohradiv's'koho rayonnoho sudu Zakarpatskoyi oblasti [The verdict of the Vynohradiv district court of the Transcarpathian region] vid 18.06.2018. Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen' <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74723437>> data zvernennia 19.06.2018 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOK

5. Pogoretskyi M A, Vakulyk O O, Serhieieva D B, Rozsliduvannya ekonomichnykh zlochyniv: navch. posibnyk [Investigation of Economic Crimes: Teachers. manual] 2-he vyd., pererob. ta dop. (VD «Dakor» 2015) 184.

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

6. Starodub D M, 'Pravove rehulyuvannya deklaruvannya dokhodiv fizychnykh osib: porivnyal'na kharakterystyka Ukrainy ta krayin SND' [Legal Regulation of Personal Income Declarations: Comparative Characteristics of Ukraine and the CIS Countries] (avtoref dys kand yuryd nauk, Natsional'nyy universytet derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhby Ukrainy 2017) 19.

7. Bondarenko O S, 'Predmet zlochyniv u sferi sluzhbovoyi diyalnosti ta profesiynoyi diyalnosti, pov'язanoyi z nadannyam publichnykh posluh' [The subject of crimes in the field of official activity and professional activities related to the provision of public services] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kyiv 2016) 20.

WEBSITES

8. U NAZK nazvaly kil'kist' podanykh za dva roky e-deklaratsiy [The NAPC named the number of e-declarations submitted in two years]. Glavkom. <<https://glavkom.ua/news/u-nazk-nazvali-kilkist-podanih-za-dva-roki-e-deklaraciy-410608.html>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

9. Yedyny derzhavnyy reyestr deklaratsiy osib, upovnovazhenykh na vykonannya funktsiy derzhavy abo mistsevoho samovyraduvannya [Unified State Register of Declarations of Persons Authorized to Perform State or Local Government Functions]. <<https://public.nazk.gov.ua/search>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

10. Yedyny derzhavnyy reyestr osib, yaki vchynyly koruptsiyni pravoporushennya [Unified State register of persons who committed corruption offenses]. <<http://corrupt.informjust.ua/main/result?fio=&number=&dataAdjudication=&numberAdjudication=&dataDisciplinary=&numberDisciplinary=&sphere=&codex=>>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

11. Sayt NAZK ne pratsuyue. Chynovnyky ne mozhut' podaty deklaratsiyi [The NAPC site does not work. Officials can not file a declaration]. Express. <<http://www.expres.ua/news/2018/03/22/288657-sayt-nazk-ne-pratsuyue-chynovnyky-ne-mozhut-podaty-deklaraciyi>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

12. Batkivshchynets Ladukha zabuv vnesty v deklaratsiyu 117 zemelnykh dilyanok ta dokhody simyi [Laduch forgot to put in the declaration of 117 land plots and family income] Sumy.today. <<https://sumy.today/batkivshchynec-ladukha-zabuv-vnesty-v-deklaraciyu-117-zemelnyh-dilyanok-ta-dohody-simyi>> data zvernennia 29.05.2018 (in Ukrainian).

WORKING PAPERS

13. Informatsiynyy lyst Vysshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z roz'hlyadu tsyvil'nykh i kryminal'nykh sprav [Information letter to the High Specialized Court of Ukraine for the consideration of civil and criminal cases] vid 22.05.2017 № 223-943/04-17/ Zakon i Biznes. <http://zib.com.ua/ua/128984-prityagnennya_do_adminividpovidalnosti_za_nepodannya_deklarac.html> data zvernennia 29.06.2018 (in Ukrainian).

14. Rozyasnennya shchodo zastosuvannya okremykh polozhen Zakonu Ukrainy «Pro zapobihannya koruptsiyi» stosovno zakhodiv finansovoho kontrolyu: Rishennya Natsionalnoho ahentstva z pytan' zapobihannya koruptsiyi [Clarification on the application of certain provisions of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» in relation to financial control measures: Decision of the National Agency for the Prevention of Corruption] vid 11.08.2016 no. 3 <https://nazk.gov.ua/sites/default/files/rozyasnennya_15.08.16_15.30_14_0.pdf> data zvernennia 29.06.2018 (in Ukrainian).

Toporetska Z. Criminalistics characteristics of declaration false information

In the article, based on the analysis of scientific literature on criminalistics, criminal process and taking into account actual changes to Art. 366–1 of the Criminal Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» have analyzed the criminalistics significant indications of the declaration of false information.

The purpose of this article is to study within its scope the criminalistics characteristics of declaration false information.

The criminalistics characteristic of the crime is considered by the authors as a system containing a set of forensic significance features inherent in a certain type of crime. Like any system education, criminalistics characterization of crimes consists of interconnected components – elements. The indicated elements are not isolated, but connected with certain correlation links, determined by the sequential placement of elements in accordance with the sequence of deployment of criminal activity, starting from the position: 1) personality of the offender acting in the direction 2) the choice of the object of the criminal offense, 3) in a certain environment, 4) by applying certain methods, 5) causing the corresponding effects in the form of a set of tracks and damage.

The article analyzes the following elements of criminalistics characteristics of the declaration of false information: the person of the offender, the subject of a direct criminal offense, the method of committing the crime, the picture of the trace.

The criminalistics characteristics of the declaration of false information helps to distinguish the said offense from other official crimes; crimes related to corruption; and the same administrative offense. The criminalistics characteristics of the declaration of false information facilitates the definition of a range of circumstances to be proved in a criminal proceeding for crimes of this kind and the planning of their investigation. At the same time, while investigating crimes of this kind, there are a number of problems that require further resolution, and therefore this issue requires a separate scientific study, which will be the subject of further scientific research.

Key words: *declaration of false information, criminalistics characteristics of crime, electronic declaration, subject of declaration, false information.*

Стаття надійшла до редакції журналу 20.06.2018.